Bananai

by NePo

ritas@nepo.lt

2021

Turinys

Įžanga....3
Bananų auginimas....4
Istorija....7
United Fruit Company....10
Bananų respublika....17
Viena rūšis....18
Cavendish....20
Kitos bananų rūšys....21
Didžiausi augintojai ir eksportuotojai....29
Panamos liga....30
Kokia ateitis mūsų laukia?....32

Įžanga

Bananai yra ketvirtas labiausiai vartojamas maistas visame pasaulyje po ryžių, kviečių ir kukurūzų. Bananai yra vienas iš pagrindinių maisto produktų tropikų šalyse, bananai taip pat yra populiariausias vaisius JAV pagal suvartojimo skaičių aplenkiantys antroje vietoje esantį obuolį beveik du kartus.
Bananai neauga ant medžių, iš tiesų, jie yra žolė, o jų derlius – uogos. Taip, bananai yra uogos. Priklausomai nuo to kieno klausite bananų šeima gali būti skirstoma į dvi arba tris subkategorijas: desertiniai bananai (tai ką jūs perkate maximoje), plantanai ir bananai virimui. Kuo skiriasi plantanai ir bananai virimui paaiškinti paprastam žmogui gana sunku, todėl dažnai jie laikomi viena kategorija. Plantanai nuo bananų skiriasi tuo, kad plantanai turi daugiau kramolo, mažiau cukraus, todėl yra valgomi virti (ar kitaip apdirbti), o ne žali.

Bananų auginimas

Bananų auginimui reikia šilto klimato, banano augalas gali augti prie 16C, tačiau vaisius veda tik prie 29C. Esant temperatūroms žemesnėms nei 0C augalas gali visiškai sunykti. Kita vertus esant temperatūroms aukštesnėms nei 37C, augalo lapai ima ruduoti, nykti ko pasekoje jis taip pat neveda vaisių.
Kadangi bananas yra labai aukšta žolė, stiprūs vėjai nėra palankūs auginimui. Vėjas gali išpešioti bananų lapus, o stipresnis ir išlaužyti, sulankstyti pačius stiebus.
Dirvožemio drėgmė labai svarbi derliaus kokybei. Bananai nėra pakantūs sausrai. Per maža dirvožemio drėgmė gali lemti derliaus arba vaisių sumažėjimą. Kita vertus bananai, taip pat nėra atsparūs potvyniams. Bananai gali išgyventi vandenyje iki dviejų dienų, o po to gana staigiai miršta.
Bananų auginimui labiausiai tinka vietos kur yra daug saulės, tačiau bananai gali augti ir šešėlyje. Tiesa, bananų augimas ir nokimas šešėlyje bus ilgesnis, nei lepinamų tiesioginių saulės spindulių.
Mokslininkai išskiria dvi bananų šeimas Musa acuminata and Musa balbisiana atitinkamai žymimų A ir B. Daugelis auginamų bananų šių dviejų šeimų hibridai, todėl jie gali atitinkamai būti žymimi: diploidas – AB, triploidas – AAB, tetraploidas - AABB.
Ar jums kada nors kilo klausimas kaip bananai auga, jeigu jie neturi sėklų? Obuoliai turi, apelsinai turi, arbūzai turi, o bananai ne. Matot, bananai, kuriuos mes valgome yra triploidai, tai reiškia, kad jie turi po tris chromosomas ir negali daugintis lytiniu keliu. Kartais įvyksta mutacija, kai vaikas iš vieno tėvo gauna vieną chromosomą, o iš kito - dvi ir rezultatas yra triploidas.
Jeigu bananai neturi sėklų, tai kaip jie auginami? Atsakymas iš šakniastiebio. Šankniastiebis yra pasodinamas ir jis susilaukia stiebo, kuris veda vaisius, po derliaus stiebas nukertamas ir jo vietoje išauga kitas ir procesas kartojasi iš naujo. Didžiausias šito metodo trūkumas taip pat yra ir

privalumas – bananai yra visiškai identiški. Trūkumas, nes viena liga iš karto gali pražudyti visus augalus. Privalumas, nes visuomet gausi identišką dydį, spalvą, skonį, kvapą, ko pasekoje lengviau transportuoti, lengviau pakuoti ir lengviau parduoti.

Kaip jau minėjau šiuolaikiniai bananai plantacijose auginami iš šakniastiebių. Iš pasodinto šakniastiebio išaugęs naujas daigas per maždaug 9 mėnesius pasiekia savo maksimalų aukšti, kuris priklausomai nuo rūšies gali svyruoti tarp 4 ir 12 metrų. Tuomet 12 centimetrų storio stiebas ima brandinti žiedus, kurie vėliau virs vaisiais. Bananai pasižymi labai keista savybe vadinama negatyviu gravitropizmu. Iš pradžių bananų vaisai būna nukarę žemyn kaip ir turėtų vadovaujantis gravitacija, tačiau vaisiams nokstant jie pradeda stiebtis į viršų.
Vaisiams nokstant, augalas turi būti palaikomas išorinių stulpų/konstrukcijų, nes esant dideliam derliui, stiebas gali neatlaikyti vaisių svorio. Bananų augalas nuo žiedų sukrovimo tinkamus bananus derliaus nuėjimui gali pateikti per tris mėnesius. Vienas augalas turi apie 15 “rankų“, o viena ranka turi apie 20 “pirštų” arba kitaip sakant bananų. Nuo vieno stiebo galima nuskinti kažkur tarp 35 ir 50 kilogramų derliaus.
Derliaus nuėjimas paprastai yra dviejų žmonių darbas. Vienas žmogus nukerta bananų kekę su mečete, tuo tarpu kitas ją užsimeta ant pečių ir nuneša į konvejerį.
Nors bananai gali sunokti ant augalo, tačiau eksportui yra skinami žali bananai.
9 minučių video apie bananų skynimą ir pakavimą https://vimeo.com/22994612 Kas mane stebina šitame video, kad beveik visas darbas yra žmonių, mažai robotizacijos.
Nuėmus bananų derlių, stiebai nukertami, o tuomet iš šakniastiebių išauga nauji stiebai. Kadangi bananai auga sąlyginai greitai, tai per metus paprastai galima nuimti du derlius.
Paprastai vienas šakniastiebis išaugina apie keturis stiebus, o tuomet yra iškasamas ir jo vietoje pasodinamas naujas šakniastiebis.

Žali bananai supakuojami į dėžes, o dėžės savo ruožtu pakraunamos į laivus, kuriuose bananai pasieks savo pardavimų šalis. Paprastai jūrinė kelionė į Europą užtrunka apie dvylika dienų. Bananai yra laikomi 13.3C temperatūroje gerai vedinamose triumuose. Atvykę į paskyrimo šalį bananai yra sunokinami naudojant eteną. Sunokinti bananai yra paskirstomi pardavimo tinklams. Jeigu nusipirksite šiek tiek žalius bananus, niekada nelaikykite jų šaldytuve, nes tai nutraukia jų nokimo procesą, kuris vėliau negali būti iš naujo inicijuotas išėmus bananus iš šaldytuvo. Norint, kad bananai sunoktų greičiau reiktų juos laikyti popieriniame arba plastikiniame maišelyje. Obuolio įdėjimas į maišelį dar labiau paskatins nokimą. O puikiai sunokusius bananus galite sau ramia širdimi dėti į šaldytuvą, tai pratęs jų gyvenimą dar dviem savaitėm.

Istorija

5000 metų prieš mūsų erą Naujojoje Gvinėjoje, Kuk slėnyje vietiniai augino bananų plantacijas.
3000 metų prieš mūsų erą bananai pasiekė Rytų Afriką.
2500 metų prieš mūsų erą bananai pasiekė Pietų Aziją.
327 metais prieš mūsų erą Aleksandras Makedonietis savo užkariavimų Azijoje metu ragavo ir galimai lauktuvių į Europą parsivežė bananų.
304 metais. Pirmas žinomas bananų apibūdinimas literatūroje kinų mokslininko Chi Han.
1469 – 1474 metai. Portugalų jūreiviai pirmieji tyrinėjo Gvinėjos krantus ir iš ten tarp kitų lauktuvių taip pat pasiėmė bananų.
1482 metais portugalai atvežė bananus į Kanarų salas.
1516 metais kunigas Fray Tomás de Berlanga bananus iš Kanarų salų atvežė į Hispanolą (dabar Dominykos respublika). Jis taip pat pasodino bananus San Fransisko vienuolyne.
1529 metais bananai iš San Fransisko atkeliavo į Kubą.
1531 metais Vasco de Tueraoa iš San Fransisko pervežė bananus į Meksiką.
1534 metais popiežius Klemensas VII paskyrė Fray Tomás de Berlanga Panamos vyskupu, kuris kartu su savimi į naują vietą pasiėmė ir bananus.
1541 metais Diego Guadierrez iš San Fransisko pervežė bananus į Kosta Riką.
1633 metais botanikas, herbalistas Thomas Johnson pirmą kartą savo parduotuvėje Holborn pristatė bananus Anglijos gyventojams.
1702 metais Maria Sibylla Merian natūralistė ir iliustratorė nutapė „Branch of Banana with Bullseye Moth“ manoma, jog tai pirmasis meno kūrinys Europoje, kuriame buvo vaizduojamas bananas.
1736 metais Karibų regione prancūzų armijos įsakymas liepė pasodinti po 25 bananų augalus kiekvienam vergui, ko pasekoje bananai tapo pagrindiniu vergų maistu regione.
1800 metais kiniečių emigrantai į Australiją atvežė pirmuosius bananus, tačiau reikėjo dar beveik šimto metų, kad šie vaisiai sulauktų didesnio dėmesio.
1826 metais Charles Telfair iš Kinijos į Mauricijų atsivežė nykštukinių Cavendish rūšies bananų.
1928 metais ciklonas nusiaubė Gvadelupės kavos ir kakavos plantacijas, todėl vietiniai verslininkai nusprendė persiorientuoti iš kavos ir kakavos augino ir eksporto į bananų verslą.
1829 metais iš Marucijaus Cavendish rūšies bananai atkeliavo į Barclay dvarą Burryhill Anglijoje.
1835 metais Jean Francois Pouyat iš Martinikos į Jamaiką atvežė Gros Michel bananų rūšį.
1836 metais Deveršyro hercogas nusipirko kelis daigus iš Barclay Burryhill sodo savo privačiam sodui Čatsvorte.
1838 metais John Williams iš Čatsvorto Cavendish rūšies bananus atsivežė į Samoa.
1840 metais Cavendish rūšies bananai atkeliavo į Tonga ir Fiji.
1855 metais Cavendish rūšies bananai atkeliavo į Taitį ir Havajus.
1870 metais Lorenzo Dow Baker savo laivu atvežė pirmą bananų siuntą į JAV, kuri buvo tokia sėkminga, kad kapitonas nusprendė užsiimti tik bananų verslu. Lorenzo Dow Baker vadinamas bananų industrijos krikštatėviu.
1874 metais Australijoje pirmą kartą istorijoje užfiksuota Fuzariozė vėliau liaudyje įgavusi Panamos ligos vardą. Tuo metu augintojai dar nesuprato kokią grėsmę sukels šita liga jų plantacijoms.
1876 metais įvyko Pasaulio mugė Filadelfijoje, JAV, kurioje Alexander Graham Bell pristatė telefoną. Toje pačioje mugėje amerikiečiai galėjo pamatyti banano augalą bei nusipirkti bananų. Vieno kaina – 10 centų arba kitaip sakant vienos valandos uždarbis.
1880 metais įkuriamos pirmos bananų plantacijos Australijoje netoli Cooktown, Port Douglas, Cairns, Innisfail ir Tully.
1885 metais įkurta Boston Fruit Company.
1888 metais Edward Fyffe imasi Cavendish veislės bananų importo verslo iš Kanarų salų į Angliją.

1890 metais Fuzariozė užfiksuota Kosta Rikoje ir Panamoje. Dėl to kad žalos dydis Panamoje buvo nepalyginamai didesnis nei kitose vietose, ši liga po pasaulį išplito Panamos ligos vardu.
1891 metais Fiji importavo Gros Michel bananų daigus iš Jamaikos.
1892 metais Kolumbija importavo Gros Michel bananų daigus iš Jamaikos.
1899 metais Tropical Trading and Transport Company ir Boston Fruit Company susijungė įkurdamos United Fruit Company.
1903 metais Havajai importavo Gros Michel bananų daigus iš Jamaikos. Tais pačiais metais pirmą kartą į JAV bananai pristatyti laivu Venus. Venus buvo pirmasis laivas su šaldikliu.
1904 metais Surimanas importavo Gros Michel bananų daigus iš Jamaikos.

1910 metais Australija importavo Gros Michel bananų daigus iš Jamaikos. Tais pačiais metais Fuzariozė aptikta bananų plantacijose Kuboje, kiek anksčiau jinai taip pat buvo aptikta Suriname ir Indonezijoje.
1915 metais United Fruit Company turėjo beveik šimtą laivų, tai buvo didžiausias privatus laivynas tuo metu.
1923 metais Frank Silver ir Irving Cohn daina "Yes, We Have No Bananas" (taip, mes neturime bananų) pasiekė neįtikėtiną populiarumą. Daina atspindi tų dienų aktualias, kai parduotuvėse trūko Gros Michel bananų dėl infekcijų plantacijose ir kitų negandų.
1924 metais Vaccaro broliai: Joseph, Luca ir Felix įkūrė Standard Fruit Company.
1930 metais United Fruit Company buvo iškirtęs 2 milijonus hektarų miškų, kad paverstų juos bananų plantacijomis. Amerikiečių armija atliko apie 20 “taikos palaikymo” misijų įvairiuose Pietų Amerikos valstybėse.
1940 metais mokslininkai detaliai išanalizavo ir aprašė grybelį sukeliantį Fuzariozę.

1950 metais Cavendish bananų veislė po truputi pradeda pakeitinėti iki tol dominavusią Gros Michel bananų veislę.
1964 metais Castle & Cooke Corporation įžengė į bananų verslą įsigydama Standard Fruit Company.
1967 metais Del Monte Corporation įsigyja West Indies Fruit Company ir taip įžengia į bananų verslą.
Tais pačiais metais Andy Warhol sukūrė viršelį debiutiniam grupės The Velvet Underground and Nico albumui. Viršelis vaizdavo sunokusį bananą baltame fone.
1970 metais kompanijos AMK ir United Fruit Company susijungė bei pakeitė pavadinimą į United Brands.
1973 metais Castle & Cooke Corporation tampa didžiausiu bananų importuotoju JAV užimdama 45% rinkos. United Brands lieka antroje vietoje su 35%.
1975 metais paskutinės plantacijos auginusios Gros Michel veislės bananus eksportui perėjo prie Cavendish bananų.
1980 metais keturios didžiausios kompanijos: United Brands, Castle & Cooke Corporation, Del Monte Corporation ir Fyffes kontroliavo 70% viso pasaulio bananų rinkos. 2019 metais tik 40%, didžiausią įtaką šitam pokyčiui padarė ES kvotų politika.
1990 metais United Brands pakeitė pavadinimą į Chiquita Brands International.
1991 metais Castle & Cooke Corporation pakeitė pavadinimą į Dole Food Company.
1994 metais pirmą kartą identifikuota nauja Panamos ligos atmaina vadinama TR4.
1999 metais JAV Prezidentas Bilas Klintonas atsiprašė Gvatemalos piliečių už JAV armijos ir slaptųjų tarnybų naudojimą siekiant pagerinti bananų įmonių interesus.
2001 metais liepos Kanarų salose mėnesį užfiksuotas naujas Gineso rekordas didžiausia bananų kekė turėjo 473 vaisius ir svėrė 130kg.
2008 metais Europos komisija nubaudė tris kompanijas: Chiquita, Dole ir Weichert dėl kartelinių susitarimų. Dole ir Weichert sumokėjo €60.3 milijonų, kas nesudaro net 10% jų metinio pelno. Chiquita sugebėjo išsisukti nuo baudos mokėjimo.
2012 metų sausio 14 dieną Patrick Bertoletti pasiekė naują Gineso rekordą: daugiausiai bananų nulupti ir suvalgyti per vieną minutę. Rekordas – 8 bananai.
2019 metų balandžio mėnesį 1973 metų fotografijų ciklas, kuriame modelis Natalia LL erotiškai valgo bananą buvo pašalintas iš Lenkijos Nacionalinės galerijos. Muziejaus direktorius buvo iškviestas pas kultūros ministrą pasiaiškinti. Tuo tarpu maždaug 1000 žmonių susirinko prie muziejaus protesto tikslais kartu valgyti bananus.
2019 metų gruodžio mėnesį menininkas Maurizio Cattelan prie sienos priklijavo bananą su lipnia juosta Art Basel muziejuje (Majamis, Florida, JAV). Cattelan meno kūrinį pavadino Komiku. Per pirmas dvi parodos dienas, kūrinį įsigijo du nežinomi kolekcionieriai sumokėdami už jį $120.000, trečią dieną trečias kolekcionierius už kūrinį sumokėjo $150.000. Tiesa, kolekcionieriai negavo nei banano, nei lipnios juostos. Jie gavo sertifikatą ir instrukcijas kaip teisingai pasikabinti paveikslą: bananas klijuojamas 175cm aukštyje ir turėtų būti keičiamas kas 7 dienas.

United Fruit Company

Lorenzo Dow Baker jauniausias iš aštuonių vaikų, jau dešimties dirbo įvairiuose laivuose, dvidešimties tapo kapitonu. Po kelių metų iš savo santaupų nusipirko škuna pavadinimu Telegraph ir pradėjo gabenti prekes iš/į Naująją Angliją.

1870 metų liepos mėnesį Baker plukdė aukso ieškotojus ir jų įrangą į Venesuelą. Grįždamas atgal sustojo Jamaikoje, Port Antonio smulkiems remonto darbams. Laukdamas kada bus atlikti darbai, jis paklausė uosto kapitono ar galėtų nugabenti kokių nors pelningų prekių. Uosto kapitonas pasiūlė geltonų keistos formos vaisių, iki tol nematymą JAV. Baker nupirko 608 kekes žalių bananų.
Po dviejų savaičių kelionės jūra, bananai pradėjo nokti, todėl Baker turėjo skubiai juos parduoti, kol prekė nepradėjo gesti. Taip jau atsitiko, kad artimiausias uostas buvo Jersey City. Baker neįtikėtinai pasisekė, kad vietinis daržovių prekeivis nupirko iš karto visą krovinį. Baker nieko nelaukęs apsuko laivą ir šį kartą atvykęs į Port Antonio nupirko 1408 bananų kekes. Su šiuo krovinių Lorenzo atvyko į Bostoną ir čia taip pat sėkmingai viską pardavė.
Per keletas sekančių dienų Lorenzo Dow Baker susirado verslo partnerį Andrew Preston. Šie vyrai ilgą laiką dirbo kartu, augant bananų paklausai ir konkurencijai JAV, reikėjo rimtesnio verslo plano ir daugiau investicijų. Suradę kelis investuotojus vyrai 1885 metais įkūrė Boston Fruit Company. Po verslo įkūrimo Baker fokusavo savo dėmesį verslo operacijoms Jamaikoje, plėtrai Kuboje ir Dominikos respublikoje.
1899 metais Tropical Trading and Transport Company ir Boston Fruit Company susijungė įkurdamos United Fruit Company (toliau UFC).

> Tropical Trading and Transport Company kompanija priklausė Minor Cooper Keith. Keith istorija kaip įtakingo žaidėjo prasideda 1871 metais. Tais metais Henry Meiggs, Keith dėdė pasirašė sutarti su Kosta Rikos valdžia dėl geležinkelio tiesimo tarp San Chose ir Limono. Geležinkelio tiesimas buvo labai sunkus darbas dėl nelygaus reljefo, tankių džiunglių, didžiulių liūčių ir tropinių ligų. Geležinkelio tiesimo metu mirė apie 5000 darbininkų, Henry Meiggs ir trys Keith broliai. Mirus dėdei Keith perėmė projekto vykdymą į savo rankas.

Dar 1873 metais Keith pradėjo ieškoti būdų kaip pigiau maitinti darbininkus. Bananai pasirodė kaip labai tinkama alternatyva, todėl šalia tiesiamų bėgiu Keith pradėjo sodinti bananus.
1882 metais Kosta Rikos vyriausybė neturėjo pinigų sumokėti Keith už atliktus darbus bei darbus, kuriuos reikia atlikti norint užbaigti geležinkelį. Kosta Rikos vyriausybė taip pat negalėjo mokėti palūkanų Anglijos bankams iš kurių skolinosi pinigų geležinkelio statybai. Keith perėmė visus reikalus į savo rankas. Jis pats surinko 1.2 milijonų svarų sterlingų iš įvairių investuotojų. Su Anglijos bankais susiderėjo, kad palūkanos Kosta Rikai būtų sumažintos nuo 7% iki 2.5%. Mainais už tai, Kosta Rikos prezidentas Próspero Fernández Oreamuno verslininkui perdavė 324.000 hektarų neapmokestintos žemės šalia geležinkelio ir leidimą naudoti geležinkelį 99 metams. Tokia sutartis padarė Keith 5% visos Kosta Rikos žemės savininku.
1883 metais Keith vedė Cristina Castro Fernández, Kosta Rikos prezidento dukterėčią.
1890 metais pagaliau geležinkelis buvo baigtas, tačiau paaiškėjo, jog juo norėjo naudotis tik labai nedaug keleivių, gerokai mažiau, kad atpirktų milžiniškas investicijas. Tuomet Keith atsigręžė į savo bananų plantacijas. Pirmas bandymas prekiauti bananais buvo labai sėkmingas, todėl Keith įsigijo garlaivį, kuris plaukiojo tarp Limono bei Naujajo Orleano ir pasinėrė į labai pelningą bananų verslą.
Deja, sėkmė nesitęsia amžinai. 1899 metais bankrutavus Hoadley and Co bankui, Keith prarado $1.5 milijono. Investuotojai pradėjo belstis į duris. Nieko nelaukdamas Keith kreipėsi į Preston dėl kompanijų sujungimo. Po susijungimo Keith tapo viceprezidentu, o kompanijos prezidentu tapo Preston, kuriuo jis buvo iki savo mirties 1924 metais (sulaukęs 77 metų).

1901 metais Gvatemalos vyriausybė pasamdė UFC valdyti šalies paštą.
1908 metais Baker mirė sulaukęs 68 metų. Jis paliko $4 milijonų turtą, kuris atsižvelgiant į infliaciją 2019 metais būtų lygus $113.822.222.
1913 metais JAV senato finansų komitetas pasiūlė įvesti bananų importo mokestį – 5 centai už kekę. Šis pasiūlymas susilaukė labai stipraus pasipriešinimo, todėl buvo atmestas, bananai ir toliau galėjo būti importuojami be jokio importo mokesčio.
1922 metais UFC į savo produktų liniją įtraukė naują produktą – džiovintus bananus. Prekiaujant bananais dalis blogiausiai atrodančių bananų būdavo išmetami, nes jų niekas nenorėjo pirkti. Kompanija ilgai ieškojo sprendimų kaip sumažinti neparduodamo produkto kiekį, džiovinti bananai pasirodė kaip labai geras sprendimas produktams, kurių jokiais kitais būdais buvo neįmanoma parduoti.
1928 metais lapkričio 12 dieną Kolumbijos plantacijų darbuotojai (~32.000 žmonių) surengė streiką. Jie reikalavo šešių dienų darbo savaitės (vietoj septinių), įrengti tualetus plantacijose, kompensuoti už patirtas traumas darbo metu, padidinti darbo užmokestį, darbo užmokestį mokėti valstybine valiuta, o ne kompanijos kuponais. UFC atsisakė derėtis su streikuotojais. JAV valstybės sekretorius Frank B. Kellogg (gavęs Nobelio taikos premiją 1929 metais) pasakė, kad JAV okupuos Kolumbiją, jeigu jinai nesusitvarkys su protestuotojais ir neapgins UFC interesų. Kolumbijos valdžiai du kartus grasinti nereikėjo. Gruodžio 5 dieną Kolumbijos armija atidengė ugnį į protestuotojus, tikslus aukų skaičius nėra žinomas, gali būti kad žuvo daugiau nei 2000 žmonių. Gabriel García Márquez savo knygoje „Šimtas metų vienatvės“ aprašė šį įvykį. 1982 metais už šį kūrinį Márquez gavo Nobelio literatūros premiją.

Álvaro Cepeda Samudio taip pat aprašė šį įvykį savo romane „Didysis namas“
1930 metais UFC jau buvo įsigijusi apie 20 konkuruojančių firmų ir tapo didžiausiu darbdaviu Centrinėje Amerikoje. Kompanija taip pat valdė 3.5 milijono akrų žemės Centrinėje Amerikoje ir Karibų regione. UFC buvo didžiausias žemės savininkas Gvatemaloje. Liaudis ėmė UFC vadinti „el pulpo“ t. y. aštunkoju, nes UFC valdė ne tik žemes, bet ir uostus, geležinkelius, kelius.
UFC taip pat priklausė 85% visos JAV bananų rinkos.
1933 metais prasidėjus JAV Didžiajai depresijai UFC akcijų kainos pasiekė visų laikų žemumas. Sam Zemurray pigiai supirko kompanijos akcijas ir akcininkų buvo paskirtas naujuoju UFC vadovu.

> Sam Zemurray gimė Kišiniove, Rusijos imperijoje ir buvo pavadintas Schmuel Zmurri. 1891, būdamas 14 metų imigravo į JAV, imigracijos metu pasikeitė vardą į tokį, kuris būtų suprantamas amerikiečiams. 1895 metais Zemurray pradėjo bananų prekybos verslą. Mobilo uoste (Alabama, JAV) jis pirkdavo labiausiai sunokusius bananus, nes jie būdavo patys pigiausi ir tuomet juos parduodavo aplinkiniuose rajonuose. Jis turėjo būti labai geras pardavėjas, nes pradėjęs tik su $150 kapitalu per keletą metų uždirbo $100,000.
> 1903 metais Zemurray kartu su verslo partneriu Ashbell Hubbard įkūrė Hubbard-Zemurray kompaniją, kuri pasirašė sutartį pardavinėti UFC labiausiai sunokusius bananus.
> 1905 metais Zemurray nupirko Cuyamel Fruit Company ir savo veikloje ėmė naudoti naujai įsigytą prekės ženklą. Kartu su įsigyta kompanija, Zemurray taip pat įsigijo ir bananų importo kontraktus.
> 1910 metais Zemurray įsigijo 5,000 akrų žemės Hondūre ir ten įrengė savo pirmą bananų plantaciją. Deja, tai nebuvo pats palankiausias metas daryti verslą Hondūre. Tuo metu Hondūro vyriausybė stengėsi suderinti savo didžiulės skolos Jungtinei Karalystei gražinimą. JAV valstybės sekretorius Philander C. Knox tarpininkavo deryboms. Jis pasiūlė įdarbinti J.P. Morgan and Company bankininkus šalies muitinėse, kad jie surinktų importo bei eksporto mokesčius ir taip gražintų skolą. Zemurray susitiko su Knox ir paprašė lengvatų savo verslui. Knox parodė duris. Zemurray nepatenkintas susitikimo rezultatu pasamdė 100 profesionalių karių, bei pasiūlė buvusiam Hondūro prezidentui Manuel Bonilla sugrąžinti jo kėdę. 1912 vasario 1 dieną Manuel Bonilla tapo Hondūro prezidentu. Tapęs prezidentu jis atleido Cuyamel Fruit Company nuo mokesčių 25 metams.
> 1910 – 1930 metų laikotarpis laikomas žiaurios konkurencijos tarp Cuyamel Fruit Company ir UFC. Abi kompanijos konkuravo tiek JAV, tiek Pietų Amerikoje. Jos varžėsi mažindamos bananų kainas pirkėjams, sabotuodamos viena kitos laivus, sandėlius, traukinius, darydamos politinius spaudimus. 1929 metais JAV valstybės departamentas įsikišo į šių kompanijų kovą sakydamas, kad tai kenkia JAV interesams Pietų Amerikoje. Tarp dviejų kompanijų buvo surengtos derybos, kurios baigėsi Cuyamel Fruit Company pardavimu UFC. Zemurray susižėrė $31.5 milijonus (akcijomis ir pinigais) tapdamas vienu iš turtingiausiu piliečiu tuo metu. Susitarimas draudė Zemurray konkuruoti su UFC. Jis pilnai paisė susitarimo 1933 metais tapdamas UFC direktoriumi. Tapęs direktoriumi jis atleido daugelį ankstesnių UFC vadovų ir į jų pozicijas paskyrė sau ištikimus žmones iš buvusios Cuyamel Fruit Company.

1934 metais rugpjūčio 9 dieną plantacijų darbuotojai surengė vieną iš didžiausių streikų Kosta Rikos istorijoje. Streike dalyvavo daugiau nei 30 profesinių sąjungų ir apie 100.000 darbuotojų. Darbuotojai reikalavo, kad alga būtų mokama valstybine valiuta, o ne UFC kompanijos kuponais, kad viena darbo pamaina truktų šešias valandas, kad kompanija kompensuotų už traumas patirtas darbe ir pagerintų darbo sąlygas. UFC bandė dalį darbuotojų deportuoti į kitas šalis ir taip užgniaužti protestą.
Protestas baigėsi rugpjūčio 28 dieną, kai profesinės sąjungos ir UFC pasiekė susitarimą. Deja, UFC net nebandė vykdyti savo įsipareigojimų, vietoj to, jie pradėjo kampaniją per masinio informavimo priemones vadindami protesto dalyvius komunistais. Dėl tokio elgesio profsąjungos vėl išėjo į gatves, bet profsąjungų lyderiai buvo suimti ir pasodinti į kalėjimą.

1942 – 1945 metais (Antras pasaulinis karas) UFC sumažino savo veiklą iki minimumo, dėl keleto priežasčių. Viena priežastis, kad JAV ir UK reikėjo laivų karui, kuriuos valdžia konfiskuodavo pagal poreikį, antra priežastis - vokiečių povandeniniai laivai Karibų regione grasino skandinti bet kokius laivus.
1944 metais UFC pasamdė Dik Browne (Hagar the Horrible autorių) sukurti personažą pagal tuo metu labai populiarią Lotynų Amerikos dainininkę ir aktorę Carmen Miranda. Personažas gavo Miss Chiquita Banana vardą ir buvo didelės reklaminės kampanijos pasibaigus karui vinis. Beje, vieną reklamą galite pamatyti čia https://www.youtube.com/watch?v=RFDOI24RRAE&feature=emb_logo
1951 metais Zemurray išėjo į pensiją, bet būdamas didžiausiu UFC akcininku, turėjo atlikti dar vieną darbą – pakeisti valdžią Gvatemaloje.
1954 metais gegužės 5 dieną Hondūre įvairių sričių darbuotojai išėjo į streiką. Tarp streikuotojų buvo darbuotojai iš tokių kompanijų kaip Coca Cola Company, Standard Fruit Company ir UFC. Standard Fruit Company sėdo į derybas ir pasiekė susitarimą su savo darbuotojais gegužės 25 dieną, tuo tarpu UFC atsisakė derėtis. Sužinoję apie Standard Fruit Company darbuotojų sėkmę dar daugiau UFC darbuotojų išėjo į streiką. Matydamas nevaldomą situaciją tuometinis Hondūro prezidentas Juan Manuel Gálvez paprašė JAV pagalbos. JAV atsiuntė du karo laivus į Hondūro įlanką. Po ilgų streikų liepos 9 dieną pagaliau buvo pasiektas susitarimas ir UFC darbuotojai grįžo į savo darbo vietas. Rugsėjo gale uraganas Gilda praūžė Hondūre pražudydamas 29 žmones bei palikdamas apie 3000 be namų. Uraganas taip pat pridarė daug žalos bananų plantacijoms dėl ko UFC atleido 10.000 darbuotojų (maždaug apie 10% savo darbo jėgos).
1954 metais birželio mėnesį JAV CŽV organizavo maištą, kurio metu nuvertė demokratiškai išrinktą Gvatemalos prezidentą Jacobo Árbenz ir į jo vietą pasodino diktatorių Carlos Castillo Armas.

> Jacobo Árbenz prezidentu buvo išrinktas 1951 metais sulaukęs net 65% tautos palaikymo. Jis tęsė pirmtako pradėtas reformas ir viena iš tų reformų buvo žemės reforma. Tuo metu UFC buvo didžiausias žemės savininkas Gvatemaloje, tačiau iš visos turimos žemės tik 15% buvo naudojama bananų plantacijoms, o kita tiesiog dirvonavo. Žemės reforma sakė, kad nenaudojama žemė bus paimta ir išdalinta bežemiams piliečiams. Kompanijoms ar žmonėms iš kurių ta žemė paimta bus sumokėta dviguba žemės vertės kaina. Pagal nustatytą tvarką Gvatemala pasiūlė UFC sumokėti $2.99 už akrą ir norėjo nupirkti 200.000 žemės. Problema ta, kad UFC, norėdama sumažinti mokesčius mokamus valstybei, tikslingai ilgą laiką nuvertino žemės kainą. Atėjus momentui, kai reikėjo parduoti žemę, UFC norėjo, kad už nusavintą žemę gautų tikrąją jos vertę - $75 už akrą, o ne tą vertę, kurią pati ilgą laiką deklaravo Gvatemalos vyriausybei.
> UFC matydama, kad nepavyks laimėti Gvatemaloje, ėmė daryti spaudimą JAV. Įvairiais kanalais jie aiškino, kad Gvatemala yra komunistinė valstybė, nors komunistinės partijos buvo uždraustos dar 1945 metais.
> UFC daryti spaudimą JAV nebuvo sudėtinga, nes praktiškai visa JAV buvo jos kišenėje. Valstybės sekretorius John Foster Dulles ir jo brolis CIA direktorius Allen Dulles anksčiau dirbo advokatų kontoroje Sullivan & Cromwell, kuri tvarkydavo visus UFC teisinius dalykus. Antrasis valstybės sekretorius (ang. United States Under Secretary of State) Walter Bedell Smith vėliau tapo vienu iš UFC vadovu. Prezidento Dwight Eisenhower asmeninė asistentė Ann C. Whitman buvo UFC viešųjų ryšių direktoriaus Edward Whitman žmona. Turint tiek daug ryšių svarbiose vietose nebuvo sunku įtikinti JAV pakeisti valdžia Gvatemaloje.
> Tarp paprastų piliečių, kurie patyrė perversmą savo kailiu buvo 25 metų jaunuolis Ernesto Guevara, vėliau išgarsėjęs Che Guevara vardu. Šis įvykis suformavo jaunuolio požiūrį, kad tik ginklu galima ko nors pasiekti. Jo patirtis vėliau labai pasitarnavo Kuboje.

Diego Rivera nutapė La Gloriosa Victoria (lt. Šlovinga pergalė) paveikslą, kuriame vaizduojamas pulkininkas Carlos Castillo Armas sveikinantis JAV valstybės sekretorių John Foster Dulles laikantį bombą su prezidento Eisenhower veidu. Sekretoriaus kairėje JAV ambasadorius John Peurifoy ir kariškiai, o dešinėje CIA direktorius Allen W. Dulles šnibžda į brolio ausį. Gvatemalos arkivyskupas Mariano Rossell Arellano laimina šį įvykį, o fone protestuoja vietiniai gyventojai.

1961 metais JAV vyriausybė organizavo Fidelio Kastro kaip Kubos diktatoriaus nuvertimą.

Istorijoje tas įvykis vadinamas Kiaulių įlankos invazija. UFC draugiškai paskolino laivus, kurie turėjo nugabenti kariškius, CŽV organizavo 8 bombonešius. Invazija truko tris dienas. Pasaulis apie tai sužinojo, kai invazija jau buvo prasidėjusi ir pasipiktino. Prezidentas John F. Kennedy nusprendė nenaudoti paruoštų bombonešių (nenorėdamas dar labiau piktinti pasaulio) ir invazija be palaikymo iš oro buvo pasmerkta žlugti.
UFC neaugino bananų Kuboje, bet nuo seno turėjo du cukraus fabrikus bei cukranendrių plantacijas. Cukrus nedavė tiek pelno kaip bananai, bet vis tiek 1957 metų duomenimis tai buvo $21 milijonas pelno. Deja, 1959 metais Kuba atiteko į Fidelio Kastro rankas. Atėjęs į valdžią Fidelis nusprendė įvykdyti žemės reformą. Pagal naują tvarką vienas žmogus galėjo turėti tik 402 hektarus žemės. Cukraus plantacijos taip pat negalėjo priklausyti ne Kubos įmonėms. Kaip atsaką į tokius veiksmus JAV prezidentas Dwight D. Eisenhower atsisakė nupirkti 700,000 tonų cukraus, ką JAV darydavo metai iš metų. Kastro savo ruožtu taip pat parengė atsaką ir nacionalizavo 26-ių JAV kompanijų turtą tarp kurių buvo ir UFC. Nieko keisto, kad UFC norėjo pašalinti Kastro iš valdžios ir pats Kastro tą puikiai suprato viename pareiškime pasakęs: Kuba ne Gvatemala. Tai buvo užuomina į JAV įvykdyta perversmą Gvatemaloje.

1968 metais Eli M. Black supirko UFC akcijas ir tapo didžiausiu akcininku bei direktoriumi.

Eli gimė Lenkijoje vardu Elihu Menashe Blachowitz ir imigravo į JAV. Savo karjerą Black pradėjo Lehman Brothers investicinės bankininkystės srityje. Vienas iš darbų buvo kompanijos American Seal-Kap Company gaminančios pieno butelių kamštelius finansavimas. 1954 metais American Seal-Kap Company pasiūlė Back tapti jų direktoriumi. Tapęs vadovu Black pakeitė įmonės pavadinimą į AMK ir praplėtė įmonės veiklos sritis, nupirkdamas daugybę kitų kompanijų.

1970 metais Black sujungė AMK ir United Fruit Company, susijungusios kompanijos pasivadino United Brands. Tuomet paaiškėjo, jog Black nėra toks kompetentingas vadovas kaip visi manė. Kompanija po ilgų metų būdama pelninga, pradėjo pranešinėti apie nuostolius.
1974 metais rugsėjo 17 dieną Kosta Rica, Kolombija, Hondūras, Gvatemala ir Panama įkurė Union de Paises Exportadores de Banano. Naujai sukurtos organizacijos tikslas - ginti bananus auginančių šalių interesus, išlaikyti geras kainas, koordinuoti tarpusavyje vienodas politikas. United Brands pagrasino pasitraukti iš visų šalių, jeigu jos nenustos daryti nesąmonių. Šalys grasinimų neišsigando.
1974 metais rugsėjo 18 dieną uraganas Fifi sunaikino praktiškai visas bananų plantacijas Hondūre. Tai labai stipriai paveikė ir taip sunkiai kvėpuojančią United Brands kompaniją. United Brands pranešė, kad tais metais išviso patyrė $70 milijonų nuostolio.
1975 metų vasario 3 dieną, Black atvyko į savo ofisą 44 Pan Am Building aukšte, Manhatane (Niujorkas, JAV) išdaužė langą ir iššoko pro jį. Po Black mirties SEC komisija atliko tyrimą ir nustatė, kad United Brands sumokėjo $1.25 milijono kyšį Hondūro prezidentui Oswaldo López Arellano ir pažadėjo tokią pačią sumą pervesti kitais metais jį jo banko sąskaitą Šveicarijoje mainais už sumažintus mokesčius. Mažesni mokesčiai United Brands leido sutaupyti apie $8 milijonus. SEC taip atskleidė, jog $750,000 buvo sumokėta Italijos pareigūnams siekiant palankesnių sprendimų kompanijai.
1976 metais Europos komisija apkaltino United Brands naudojant monopolines praktikas. Pagal pasirašytas sutartis, visi kas norėjo dirbti su United Brands Europos teritorijoje turėjo pasižadėti neteigti jokių paslaugų kitiems vaisių tiekėjams, augintojams.
1978 metais United Brands pripažino, jog sumokėjo $2.5 milijono kyšį (tuo metu buvusiam) Hondūro ekonomikos ministrui Abraham Bennaton Ramos. Kompanija gavo $15,000 baudą JAV.
1984 metais investuotojas Carl Lindner, Jr nupirko United Brands kontrolinį akcijų paketą.
1990 metais United Brands pakeitė pavadinimą į Chiquita Brands International (toliau CBI). Mažėjant bananų tiekimui CBI ėmėsi agresyvios konkurencijos su Fyffes. CBI grobdavo, naikindavo konkurentų krovinius, mokėdavo kyšius teisėjams, kad jie konfiskuotų konkurentų laivus, bandė pagrobti Fyffes atstovą Hondūre Ernst Otto Stalinski.
1993 metais ES įvedė kvotų sistemą bananų importui suteikdama pirmenybę buvusioms Europos valstybių kolonijoms Afrikoje ir Karibų regione. JAV pagrasino uždėti 100% muito mokesčius tam tikriems produktas iš ES. ES prekybos komisaras Leon Brittan teigė, jog toks JAV elgesys nėra sąžiningas, nes dėl įvestų kvotų nenukentėjo nei viena darbo vieta JAV. Po ilgai trukusio apsižodžiavimo, JAV 2000-aisiais ėmėsi veiksmų ir įvedė didelius importo mokesčius visoms prabangos prekėms iš ES. 2001 metų balandžio mėnesį baigėsi „bananų karas“, ES pakeitė savo kvotų sistemą, o JAV panaikino aukštus importo muitus. CBI pasveikino ES priėmus teisingą sprendimą, kiti bananų importuotojai - Ecuador ir Dole, nepatenkinti teigė, jog vienintelis šito susitarimo laimėtojas yra CBI.
1998 metais gegužės 3 dieną laikraštis The Cincinnati Enquirer atspausdino 18 puslapių straipsnį pavadinimų "Chiquita Secrets Revealed" parengtą Michael Gallagher ir Cameron McWhirter. Straipsnis pasakojo apie darbo sąlygas bananų plantacijose, dirvos teršimą, narkotikų transportavimą kartu su bananais, įvairių pareigūnų papirkinėjimą ir t.t. CBI padavė laikraštį į teismą kaltindama Michael Gallagher įsilaužimu į įmonės sistemas renkant informaciją straipsniui. Birželio 28 dieną laikraštis paskelbė atsiprašymo straipsnį, atleido Michael Gallagher ir kompensavo padarytą žalą. Tiksli kompensacijos suma nėra skelbiama, bet manoma, kad jinai galėjo viršyti $10 milijonų.
1998 metais lapkričio mėnesį uraganas Mitch sunaikino 90% bananų plantacijų Hondūre, ko pasekoje CBI atleido 7.400 darbuotojų.
2001 metais lapkričio mėnesį CBI užpildė Chapter 11, tai yra JAV įmonių bankroto forma, kuri leidžia restruktūrizuoti įmonę bei jos skolas. 2002 metų kovo mėnesį įmonė baigė restruktūrizacijos procedūrą, ko pasekmėje Carl Lindner, Jr nebebuvo didžiausias įmonės akcininkas.

2007 metais JAV teisingumo departamentas nubaudė CBI $25 milijonų bauda. Bananų kompanija buvo kaltinama teroristinių organizacijų Pietų Amerikoje rėmimu. CBI prisipažino sumokėjusi $1.7 milijono United Self-Defense Forces of Colombia. CBI taip pat buvo kaltinama nelegalių 3,000 AK-47 ginklų įvežimu į Kolumbiją bei narkotikų transportavimu iš Kolumbijos į Europą.
2011 metais lapkričio mėnesį Šiaurės Karolinos ekonominių investicijų komitetas patvirtino $22 milijonų stimulo paketą už tai, kad CBI perkeltų savo būstinę į Šarlotę, Šiaurės Karolina, JAV.
2014 metų kovą CBI ir Fyffes paskelbė, jog jų vadovai susitarė dėl kompanijų susijungimo. Jeigu susijungimas būtų įvykęs, tai būtų sukūrę didžiausią bananų tiekėją pasaulyje. Tačiau susijungimo idėja buvo atmesta ir CBI kontrolinį akcijų paketą nupirko Cutrale ir Safra group.
2019 metais CBI savo būstinę perkėlė į Šveicariją. Ta proga Šveicarų žurnalas Beobachter paskelbė straipsnį apie siaubingas darbuotojų darbo sąlygas bananų plantacijose Ekvadore: 12 valandų darbo diena, alga mažesnė nei pragyvenimo šalyje lygis ir t.t.
United Fruit Company yra toli gražu ne vienintelė bananų importo kompanija, tai kodėl aš jiems skyriau tiek daug dėmesio, o apie kitas užsiminiau tik prabėgomis? UFC yra pirmoji bananų importo kompanija, jie realiai sukūrė šį verslą. Tam tikrais istorijos momentais UFC buvo didžiausias bananų importuotojas pasaulyje. Tam tikrais istorijos momentais UFC buvo blogiausia kompanija pasaulyje. Negalvokite, kad kitos kompanijos blizga. Darbo sąlygos visose plantacijose yra siaubingos, darbuotojai gauna mažas algas ir dažniausiai su jais niekas nesiskaito, nesvarbu kuriam bananų gigantui priklauso plantacijos. Bet kiek žinote įmonių, kurios vardan verslo nuvertė demokratinę valdžią?

Bananų respublika

Bananų respublikos terminą sugalvojo Hondūro pilietis, rašytojas O’ Henry 1904 metais išleidęs savo knygą pavadinimu „Kopūstai ir karaliai“. Veiksmas vyksta įsivaizduojamoje šalyje pavadinimu Anchuria, kurios gerovė priklauso tik nuo bananų derliaus, o valdžia yra visiškai korumpuota.

Viena rūšis

Turiu jums du klausimus. Ar jums niekada nekilo klausimas, kodėl bananai kainuoja taip pigiai? Paskutinį kartą, kai pirkau bananus su akcija jų kaina buvo 79 centai už kilogramą, be akcijos 99 centai už kilogramą. Bananai iš Ekvadoro. Obuoliai pavyzdžiui kainuoja 99 centus už kilogramą iš Belgijos, bet 1.99 euro už kilogramą iš Italijos. Kiek leidžia suvokti mano geografijos žinios Ekvadoras yra toliau už Italiją.
Antrasis klausimas. Kai nueinate į parduotuvę jūs galite pamatyti žalių, geltonų, raudonų, bordo spalvos obuolių, jeigu nueisite į turgų pamatysite dar kitų rūšių obuolių. Ir, aišku, skiriasi ne tik spalva, bet skonis, dydis, kvapas. Kodėl visi bananai atrodo vienodai?
Atsakymas, todėl kad visuose prekybos vietose, visame pasaulyje jūs rasite tą pačią bananų rūšį - Cavendish. Ką senai suprato visa gamybos pramonė, tai kad standartinius daiktus pagaminti yra pigiau nei individualus. Todėl daugelis iš mūsų važinėja su standartiniais automobiliais, todėl daugelis iš mūsų vilki standartinius drabužius. Niekas nedraudžia pačiam pasigaminti automobilio ar pasisiūti drabužius, niekas nedraudžia nueiti pas asmeninę siuvėją ar mažą fabrikiuką, bet kainos skirsis reikšmingai. Nors bananai yra augalas, bet iš principo tai yra fabriko produktas. Yra atidirbtas procesas kaip efektyviai auginti ir pristatyti didžiulius bananų kiekius į visus pasaulio kraštelius.
Tiesa, Cavendish nėra pirmasis standartizuotas bananas, tas titulas atitenka Gros Michel arba kitaip vadinamu Big Mike. Gros Michel visų pirma buvo storesnis, bet šiek tiek trumpesnis už Cavendish.

Žmonės sako, kad Gros Michel buvo saldesnis, švelnesnės tekstūros ir skanesnis už Cavendish, tačiau akli testai rodo kitus rezultatus. 46% eksperimento dalyvių pasirinko Cavendish kaip

skanesnį bananą, 38% pasirinko Gros Michel ir 16% nepastebėjo jokio skonio skirtumo tarp dviejų rūšių.
Gros Michel dominavo JAV (ir kitose valstybėse) nuo maždaug 1870 metų iki 1950 metų. Bananų verslininkai pasirinko būtent šią rūšį, todėl kad jos oda buvo šiek tiek storesnė nei kitų bananų, todėl Gros Michel galėjo lengviau iškęsti ilgas jūrines keliones, išvengti įvairių sumušimų ar nubrozdinimų ir turėti labai gerą prekinę išvaizdą sudėtingos kelionės gale. Gros Michel bananai laivuose būdavo vežami tiesiog kekėmis, tuo tarpu Cavendish turi plonesnę skūrelę, todėl pakuojami į dėžes.
Pagrindinė Gros Michel pasitraukimo priežastis – Panamos liga. 1910 metais Panamoje bananų plantacija buvo užkrėsta Fuzarioze. Iš pradžių augintojai nesureikšmino per daug šito įvykio, bet laikui bėgant darėsi vis sunkiau ir sunkiau auginti bananus, nes vis daugiau ir daugiau plantacijų užsikrėsdavo Panamos liga. Gamintojams reikėjo alternatyvų. Ta alternatyva tapo Cavendish bananų veislė, kuri buvo atspari Panamos ligai, negana to skonio ir išvaizdos prasme šie bananai buvo labai artimi. Ir nors Cavendish bananai buvo naujovė JAV, Anglijos gyventojai šią rūšį valgė nuo 1888 metų.
Bijodami, kad nauji bananai ne tokie skanus kaip senieji, augintojai paleido didžiulę reklaminę kampaniją JAV, ko pasekoje bananų pardavimai šoko iki ikitol nematytas aukštumas. Ir taip, žmonės buvo nepatenkinti pokyčiais ir burbėjo, bet kada žmonės buvo patenkinti pokyčiais? Tiesa, jie labiau skundėsi ne bananu skoniu, bet dydžiu, kadangi, Gros Michel bananai šiek tiek storesni, tai pirkėjai manė, jog už tą pačią kainą gauna mažiau vertės.
Nors Gros Michel negalima nusipirkti artimiausioje parduotuvėje, ši bananų rūšis neišnyko. Jis yra auginamas dažniausiai mažų fermerių egzotiškose šalyse. Jis auginamas mažose plantacijose ne todėl, kad nėra atsparus Panamos ligai, bet todėl kad jis laikomas vienu iš neskaniausių bananų. Tiesa, jeigu norėsite paragauti praeities banano, turėtumėte žinoti, kad Gros Michel yra amerikietiškas pavadinimas ir skirtingose šalyse jis vadinamas skirtingai: Thihmwe – Burmoje ir Mianmare, Criollo - Kosta Rikoje, Pisang Ambon Putih - Indonezijoje, Pouyat Banana - Jamaikoje, Pisang Embun arba Pisang Ambon - Malaizijoje, Makanguia arba Figue Baudin - Martinikoje, Plantano Roatan - Meksikoje, Ambon - Filipinuose, Anamala - Šri Lankoje, Kluai Dok Mai arba Kluai Hom Thong – Tailande, Bogoya - Ugandoje, Chuoi Tieu Cao – Vietnamame.

Cavendish

Cavendish bananai taip vadinami William Cavendish, 6-ojo Devoršyro hercogo garbei.
Joseph Paxton 1823 metais dirbo Horticultural Society's Chiswick Gardens sodininku. Šie sodai buvo netoli hercogo namų. Vieną dieną William pastebėjo Joseph ir buvo sužavėtas jo užsidegimui bei kruopštumu. Hercogas pasiūlė jaunuoliui vyriausio sodininko poziciją Chatsworth.
1832 metais Paxton susidomėjo šiltnamiais, jo noras buvo savo darbdaviui auginti ananasus. Tarp kitų egzotiškų vaisių Joseph įsigijo taip pat ir du bananų daigus iš Messrs Young of Epsom, kuris savo ruoštų šiuos įsigijo iš Barclay Bury Hill Estate in Dorking sodų.
Paxton prireikė trijų metų darbo, kol pagaliau bananų augalai pasipuošė žiedais ir davė vaisius. Už derlių sodininkas gavo Knighton sidabro medalį Royal Horticultural Society’s Show renginyje.
Joseph Paxton bananų rūšį, kurią augino pavadino savo darbdavio garbei – Cavendish.

Kitos bananų rūšys

Jeigu Gros Michel yra vieni iš neskaniausiu bananų, o Cavendish savo skoniu labai primena Gros Michel, tai kokios bananų rūšys dar yra?

Raudoni bananai (Red Dacca iliustracija)

Yra daugiau nei viena rūšis raudonų bananų, todėl skonis šiek tiek gali skirtis tarp rūšių. Raudonų bananų taip pat kartais galima įsigyti maximoje, bent jau ta rūšis kurią galima įsigyti Lietuvoje skonio prasme tikrai nėra geresnė už Cavendish.

Blue Java

Nesunokę bananai būna žaliai-mėlynos spalvos, sunokę tampa išblukusios geltonos spalvos. Sako, kad šių bananų skonis primena vanilinius ledus.

Fehi

Šie bananai yra valgomi virti arba kepti. 1891 metais prancūzų dainininkas Paul Gauguin apsilankė Taitije ir nutapė tris paveikslius, kuriuose vaizduojama būtent šita bananų rūšis: Le Repas (lt. Maistas), La Orana Maria (lt. Sveika Marija) ir Paysage de Tahiti (lt. Taičio peizažas).

Manzano

Šie bananai dar vadinami šilkiniais arba obuolių bananais, nes jų sunokusių skonis labai panašus į obuolių. Šie bananai laikomi skaniausiais.

Besimeldžiančios rankos

Šie bananai yra unikalūs savo kekių forma, skonio prasme jie nėra saldūs ir turi stiprų vanilės prieskonį.

Pitogo

Patys mažiausi bananai, savo išvaizda labiau primena figas, nei savo bananų giminaičius.

Ae ae

Dryžuoti bananai savo išvaizda labiau primena agurkus ar cukinijas.

Raganosio ragas

Tai yra ilgiausi bananai galintis užaugti net iki 60 centimetrų ilgio.

Laukiniai bananai

Laukiniai bananai yra su sėklomis, jų nemėgsta nei žmonės, nei gyvūnai.

Didžiausi augintojai ir eksportuotojai

Didžiausi bananų augintojai 2018 metų (naujausi duomenis, kuriuos pavyko rasti) duomenimis yra: 1) Indija - 30 milijonų tonų, 2) Kinija – 11 milijonų tonų, 3) Indonezija – 7 milijonai tonų, 4) Brazilija 6,7 milijonai tonų, 5) Ekvadoras – 6.5 milijonai tonų. Tačiau didžiausi augintojai ir eksportuotojai nesutampa, nes didžiausi augintojai bananus naudoja vietinių gyventojų vartojimui, kaip vieną iš pigių maisto produktų.
Didžiausi bananų eksportuotojai 2019 metų duomenimis yra: 1) Ekvadoras – 6.8 milijono tonų 2) Gvatemala - 2.6 milijono tonų, 3) Filipinai – 2.6 milijono tonų, 4) Kosta Rika – 2.3 milijono tonų 5) Kolumbija – 1.7 milijono tonų. Iš kart už penketuko lieka Belgija ir Nyderlandai.

Panamos liga

Fuzariozė dar kitaip žinoma kaip Panamos liga yra sukeliama Fusarium oxysporum grybelio. Grybelis patenka į augalą iš dirvožemio per jo šaknis ir užkemša augalo kraujotakos sistemą (jeigu taip galima sakyti), ko pasekoje augalas sunyksta. Šiuo metu žinomas tik vienas kovos su šiuo grybeliu būdas – visiškas dirvožemio apdorojimas, kuris turi tokį žalingą poveikį aplinkai, kad beveik visur yra uždraustas. Viena iš priežasčių kodėl Panamos liga yra tokia pavojinga – chlamidosporos. Chlamidosporos tai grybelio sėklos, kurios laukia palankaus momento subręsti. Jos gali išbūti dirvožemyje dešimtmečius ir aktyvuojasi tik tuomet, kai aplinkoje atsiranda bananų augalas.
Originali Panamos liga žymima TR1 (Tropical race 1) pirmą kartą užfiksuota 1876 metais Australijoje. Tačiau pirmą reikšmingą žalą padarė 1910 metais Panamoje, kur įgavo Panamos ligos pavadinimą.
Panamos liga užpuldavo Gros Michel augalus, kurie pradėdavo gelsti ir nevesdavo derliaus. Iš pradžių gamintojai nelabai suprato problemos, todėl užsikrėtusias plantacijas jie apleisdavo, iškirsdavo miškus ir įkurdavo naujas plantacijas, tačiau kad ir kur jie bėgdavo Panamos liga juos pasivydavo, todėl gamintojai pradėjo dairytis alternatyvų. Cavendish veislės bananai pasirodė kaip labai geras variantas: augalas atsparus Panamos ligai, o vaisius pagal visus parametrus panašus į Gros Michel.

Kai iš klaidų nesimokama gamta labai paslaugiai pasiūlo pakartoti pamoką. 1994 metais pirmą kartą užfiksuota nauja Panamos ligos atmaina TR4, kuri veikia Cavendish bananus. Bananų augintojai sėdi ant tiksinčios bombos ir tik laiko klausimas kada jinai sprogs.
Ilgą laiką augintojai nesuprato, jog Fuzariozė yra tokia pavojinga, nes iš vienos vietos į kitą gali būti pernešta tik su trupinėliu žemės. Įsivaizduokite, jog žemės gumulas prilipo prie jūsų bato pado arba prie sunkvežimio padangos, to užtenka, kad užkrėsti didžiulę plantaciją. Tai supratę augintojai plantacijose įvedė griežtas karantino sąlygas, tačiau karantinas nors ir sulėtina problemos plitimą, nėra sprendimas. Visuomet atsiras žmonių, kurie nesilaiko taisyklių. Australija saugojosi nuo TR4 iki 2015 t.y. karantinas atitolino problemą 20 metų. Daug ar mažai spręskite patys.
Fuzariozę galima aptikti visose pasaulio šalyse auginančiose bananus išskyrus Ramiojo vandenyno pietų salas Melanezijoje, Vidužemio jūros valstybes ir Somalį.

Kokia ateitis mūsų laukia?

Pradėkime nuo gerų naujienų. Eksperimentai rodo, kad žemėje tris metus auginant kinietiškus porus, po to pasodinus bananus, jie išvengia TR4 užkrato. Manijokas (nuoširdžiai nežinau kas tai yra) taip pat apsaugo bananus nuo TR4. Pasėlių rotacija yra standartinis sprendimas mažuose ūkiuose (patikėkit, užaugau kaime), tačiau ar tai priimtinas variantas didelėms korporacijoms? Nemanau.
Viena bananų plantacija rado kitą būdą apsisaugoti nuo užkrato. Po kiekvieno derliaus išrauna visus šakniastiebius ir pasodina naujus. Įsivaizduojate kiek tai darbo? Jeigu standartinė praktika iš vieno šakniastiebio nuimti 4 – 8 derlius, tai atitinkamai tiek kartų pabrangsta bananai.
Dabar pakalbėkime apie realesnius, liūdnesnius variantus. Vienas iš variantų yra tas, kad bananai išnyks kaip masinis produktas. Tai nereiškia, kad jie išnyks visiškai, tiesiog juos būs galima įsigyti tik egzotinėse šalyse, o ne artimiausioje maximoje.
Kitas variantas yra genetiškai modifikuoti bananai, kurie yra atsparūs Fuzariozei, tokie bananai jau egzistuoja, tačiau genetiškai modifikuotu maistu nėra leidžiama prekiauti ES ir JAV, todėl augintojai nėra susidomėję tokių rūšių auginimu. Aišku, žinant istoriją ir kokį didžiulį spaudimą gali sukelti bananu augintojai, įstatymai gali keistis.
Trečias variantas yra, kad gamintojai turės surasti kitą bananų rūšį. Vienas iš galimų kandidatų - The Goldfinger yra atsparus TR4, bet tai bus istorijos su Gros Michel ir Cavendish kartojimas. Negi, mes taip nieko ir neišmokome?
Daugelis straipsnių apie bananų ateitį yra pesimistiniai ir norintys sukelti paniką, tačiau aš esu šituo klausimu optimistinis. Aš nežinau kokia ateitis laukia: ar mes pradėsime valgyti kitas bananų rūšis ar mes pradėsime valgyti genetiškai modifikuotus produktus, aš manau, kad bananai neišnyks iš parduotuvių. Ko aš iš tiesų norėčiau, tai turėti daugiau, įvairesnių bananų rūšių parduotuvėje, tačiau nelabai tikėtina, jog tai atsitiks. Kita vertus esant globaliniam atšilimui, galbūt ateityje pradėsime auginti bananus ir Lietuvoje?